

Bir Tasarım Öyküsü

Oruç ÇAKMAKLI

Tasarım Öğretmeni,
Ressam,
İTÜ Mimarlık
Fakültesi

ABSTRACT

A Design Story

Is there a difference between designing a chair and a city? Can a city be as clean and peaceful as a new born baby's face? Is it wrong for urban planners to declare VanGogh Frank Stella, as well as other artists and poets as city planners and designers? Can a city be an organism similar to a tree that grows as one in an organic and natural form?

André Verdet once wrote:

*If your door has slightly opened on its own
It is the spirit of the green tree
from head to toe*

Is that why Edward Munch painted his famous Scream? Was it those spirits he was painting; the scream of trees warning us, designers, about the "Built Future". VanGogh also worked as if he knew what the new century was going to bring upon us. He painted village homes, mountains, farmers, plateaus; expressions of nature that were 100% in harmony with its habitants. With his vibrant paintings, he was telling us that the most important aspect in design is reaching entirety between the natural and unnatural. He might have well been the founder of sustainability!

Marilyn Monroe also contributes to the understandings of this current complex malfunctioned organism: the city. Marilyn, with her white dress was doing much more than just posing. As she traversed from one street to the next, every eye turned each street corner with her. A fundamental principal for a city is to be as vibrant as she; one needs to have similar beauties and variety that explain the city and give it meaning.

Picabia once said: "The head exists to turn everywhere, especially towards what is beautiful."

Similar to Marilyn's pure dress, Frank Stella used the color white to express the importance of voids in relation to volumes. As he filled the gallery walls with his white canvases, he might have simply been expressing his longing for openness in a city.

"Sensitivity" towards earth is and must be, the most vital principal in designing everything, especially cities. For the above mentioned artists, design consists of elements that are used in unity, justice and equality; similar to how earth exists in harmony with its soil, water, air and fire.

*Aralanıyorsa kapınız
Kimi zaman kendiliğinden
Tepeden turnağa yeşil
Ağacın ruhudur gelen
Andre Verdet*

Beyaz bir sayfanın ortasına bu şiiri yazıp, başka hiçbir şey yazmak istemiyorum. Çünkü bu şiir kanımca, tasarımı, planlamayı ve ilgili tüm konuları anlatacak güçte. Sadece bu şiir mi?... Tabii ki hayır! Van-Gogh'un Ayçiçek, Edward Munch'un Çılgılık, Marilyn Monroe'nun beden, Frank Stella'nın beyaz çalışmaları da aynı güçte anlatıyor: tasarımın, planlamanın ne / nasıl olması gerektiğini.

Örneğin Frank Stella, 60'lı yıllarda yalnızca üzerilerini beyazla: süt beyazı boyadığı tuvaleriyle açtığı sergide, Central Park'ın New York şehrinde kalan son açık, ferah, saf, temiz, kurtarılmış tek bölgesi olduğunu mu söylüyordu! Açık ve net olarak tasarımda doluluk ve boşluk ilkelerinin hayati önemini vurguluyor, aynı zamanda uygulamada ne kadar önemsiz hale getirildiğini mi söylüyordu?

Acaba plancılar nasıl düşünüyor? Yoksa Central Park'taki o muazzam boşluğu görüp burayı nasıl bir an önce doldurup şehrin ekonomik göstergelerini daha da yükseltebiliriz mi diyorlar?... Bunu yaparken de şehrin yeşil, mavi, kahverengi, sarı göstergelerini mi yok ediyorlar: Su, Toprak, Ateş, Hava...

Neydi VanGogh'un hüznü?... Neden Kesmişti KulağınıVanGogh?... Ya o resim: çıplak, ağlayan beden altına, büyük harflerle ACI (sorrow) yazdığı! Kim bilir, belki de gelecek yüzyılda insanlığı perişan eden uğultuları duymuş, beyni çatlayacak hale gelmiş ve "duymak istemiyorum" der gibi kesmişti kulağından birini. "Bundan daha açık anlatamazdım bu uğultu kirliliğini" der gibi. Acaba duyuyor muydu o kusursuz insan 100 yıl önce, 100 yıl sonrasının uğultulu ve acı seslerini. Ya biz, 100 yıl sonra bu sesleri temizledik mi?... Yoksa çoğalttık mı? Bizler emperyal göstergeler uğruna tasarlanıyor muyuz yoksa!

O da ne?... Şehrin kapısı aralandı ve içeriye beyaz elbiseli tanıdık bir yüz girdi:

Marilyn Monroe. André Verdet'in şiirine gelmişti, beyaz elbisesinin etekleri uçuyor, nereye gitse orası şehrin merkezi haline geliveriyor, tüm başlar ona doğru dönüyor, kafiyeyi devamlı bozuyordu. Hareketleriyle, adeta bir plancı gibi, şehrin çekim noktalarını oluşturuyor ve sanki: bir şehri tasarlariken o şehrin eşdeğer güzellikte, anlamda, çeşitte odak noktaları olmalı diyordu: şehrin tebessüm noktaları.

Jack Prévert'de aynı konuyu paylaştığı şiiriyle görünürdü. O da tasarımın gizemli yüzünü açıyor, şehrin görülesi, kucaklanası, öpülesi yerleri olmalı mı diyordu?

*Karanlıkta tek tek yakılmış üç kibrit
İlki görmek için tüm yüzünü senin
Gözlerini görmek için ikincisi
Sonuncusu dudaklarını
Ve kollarımda sararken seni
Koyu bir karanlık bütün bunları bana hatırlatmak için*

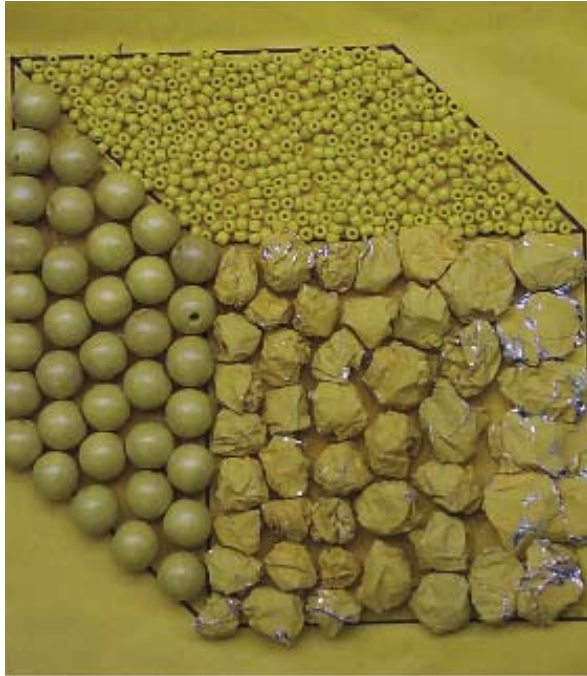
Prévert, kuşkusuz detayın öneminden söz ediyor bu şiirde: şehir yüzündeki renk, koku, tat ve ses detaylarından... Şu yeni doğmuş bebeğin yüzündeki saf, kusursuz detaylardan. Daha başından kusursuzluğu ilke edinip az kusurlu tasarımlar yapabilir miyiz acaba?

Odak noktaları:
bütünün her noktasının
her noktasiyla
iletişimde olduğunu
vurgulamaya çalışan
buluşmalar. Birbirine
çok yakın ya da
birbirinden çok uzak
noktalar bütünü
oluşturan parçaların/
şehri oluşturan
bölgelerin anlam
bütünlüğü.

Didem Arkut

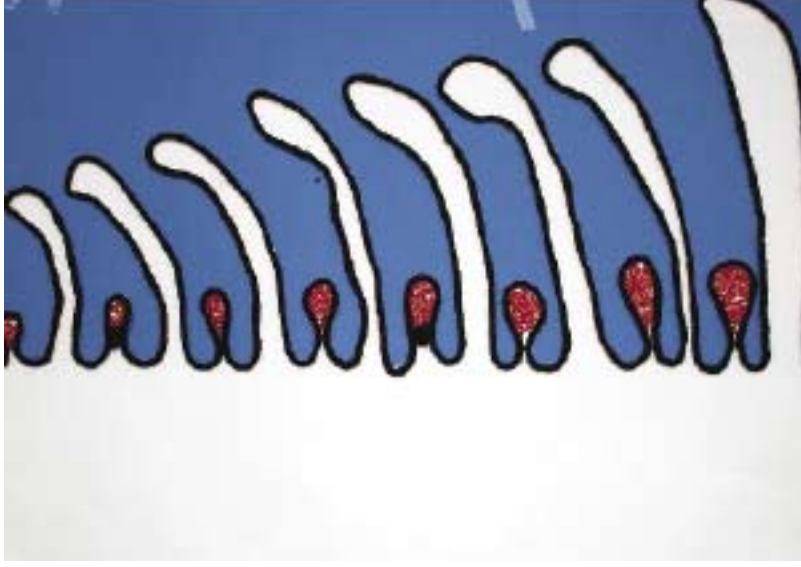
Malzeme, anlamı bütünleyen dil olarak çıkar
karşımıza. Çok önemli bir dil, elbise dili de
denebilir bir ürünün ya da şehrin giydiği. Bütünün
kendi içinde ki çeşitlenen dilleri. Her malzeme,
düşünsel ve görsel kapılardır. Dili devam ettiren
elementler bölgelerarası devamlılığı renk, doku,
koku özellikleriyle sağlar.

Didem Arkut

Kompozisyon: Oruç Çakmaklı, 2005

PLANLAMA
2005/3

Bütünün dialektik dengesi, doluluk ve boşluk ilişkisi, elementler arası diyalog, anlam bütünlüğü...

Didem Arkut

Yazıda geçen tüm deyişleri ve soruları şöyle noktalayabiliriz. Bir bütünü tasarlarken, evi ya da şehri, başımızı şiire, resme, müziğe, denize, dağa, ateşe suya çevirsek daha doğal, daha dünyalı tasarımlar gerçekleştirebilir miyiz? Tıpkı Picabia'nın dediği gibi: "Baş her yöne dönmesi için yuvarlaktır". Fakat biz, plancılar ve şehir tasarımcıları, ya da günümüz insanları olarak, başımızı neye ne kadar çeviriyoruz? Çevirmek istesek, arzu etsek dahi, bu isteğe karşı çıkan güçler öylesine güçlü ki; şehirlerimiz doğal değerlerden çok uzaklaşmış durumdadır. Bu karşı gücü EMPERYAL GÜÇ olarak tanımlayabiliriz. (yalnızca kar ve zarar hanesiyle ilgilenen planlama gücü). Emperyal güç göstergelerinin tüm dünyada ne tür planlamalar gerçekleştirdiğine bakarsak, yalnızca kendi ekonomik dengelerini koruma uğruna çalıştığını, diğer tüm doğal dengelerin önemsemediğini açık olarak görüyoruz.

Yukarıda anlatılan tüm şair ve sanatçıların günümüz dünyasında önemli yerleri olduğunu biliyoruz. Öyle önemliler ki onların rolleri dünya planlama platformunda yerlerini çoktan bulmuşlardır. Jimi Hendrix'in ses tasarımları, Che Gueveranın ada ve kıta tasarımları, VanGogh'un, Munch'un doğa ve insan tasarımları, Orhan Velinin gözleri kapalı İstanbul tasarımı ve buna benzer yüzlerce örnek var görmek ve duymak istersek!

Kaleme almakta zorlandığım bu yazıyı aşağıdaki sorularla tekrar ele almak istiyorum:

Şehir tasarlamakla sandalye tasarlamak arasında bir fark var mı?

Bir şehir yeni doğmuş bir bebeğin yüzü gibi aydınlık, temiz, saf olabilir mi?

Şehir tasarlamakla resim yapmak arasında bir fark var mı?

Bir şehir bir ağaç gibi organik, uyum içinde büyüyen bir bütün olabilir mi?

Bir şehir Louise Aragon'un dediği gibi Elsa'nın Gözlerine benzeyebilir mi?

Kaleme almakta zorlandığım bu yazıyı aşağıdaki satırlarla noktalıyorum:

Düşünüyorum. Durup tekrar düşünüyorum...

Aklıma hiçbir şehir gelmiyor Elsa'nın gözleri dışında...

